

Pálhalminé Jeszenszky Mária -Vida Zsuzsanna
KÜLÖNLEGES NEVELŐSZÜLŐI HÁLÓZAT

EGY LEHETSÉGES MODELLKÍSÉRLET
VÁZLATOS BEMUTATÁSA

A csecsemőotthonokkal szemben újra és újra megfogalmazódó vád, hogy a kelleténél tovább tartják vissza a gyermekeket, s ennek következtében törvényszerű, hogy kisebb-nagyobb mértékben hospitalizálódott gyermekek kerülnek akár örökbefogadó, akár nevelőszülőkhöz, ahelyett, hogy a kórházból kikerülve rögtön nevelőszülői családban nevelkedne a gyermek. Nyilvánvaló, hogy minél fiatalabb kortól, minél hosszabb ideig van a gyermek oly módon elhelyezve, hogy nincs vele olyan állandó személy, aki a szülőt tudná helyettesíteni, annál erősebben jelentkeznek a hospitalizációs tünetek, bármilyen támogató is a gyermekotthoni környezet.

Kérdés viszont, és jelen tanulmány ezt hivatott alaposan körbejárni és megvizsgálni, hogy egy nevelőszülői család képes-e, illetve milyen intézményi támogatással képes olyan személyre szóló gondozást-nevelést biztosítani egyszerre több csecsemőkorú gyermek számára, amelynek köszönhetően a hospitalizálódás elkerülhető, és biztosítható a gyermek egészséges személyiségfejlődése.

Kiindulási pontként a következőt fogalmazhatjuk meg: azon túl, hogy a nevelőszülői hálózatban szükséges növelni azoknak a hagyományos nevelőszülőknek a számát, akik egy-egy csecsemőkorú gyermek nevelését vállalják, mi most kifejezetten annak meghatározására teszünk kísérletet, hogy mi szükséges ahhoz, hogy működtethető legyen olyan csecsemők átmeneti befogadását biztosító nevelőszülői család, illetve egy ilyen családokból álló hálózat, ahova közvetlenül a kórházból kerülhetnek azok az újszülöttek, akik

várhatóan örökbefogadhatóvá válnak, és ezáltal örökbefogadó szülőkhöz átgondozásra kerülnek, vagy a vérszerinti szülők körülményeinek rendezése után hazakerülhetnek.

Úgy gondoljuk, hogy egy-egy ilyen nevelőszülői családban egyidejűleg maximum három csecsemő helyezhető el, mert ennél több gyermek személyre szóló gondozását a család nem képes biztosítani. A háromnál nagyobb létszám már a csecsemőotthoni gondozási-nevelési körülményeket idézné, annak minden hátrányos következményével együtt, ami elsősorban a gyermekek hospitalizálódásában nyilvánulna meg. Márpedig éppen ezt szeretnénk kiküszöbölni a családi elhelyezéssel.

Milyen nevelőszülőre van szükség?

Életkor

A nevelőszülőnek mindenképpen olyan teljes családban élő, 35-45 év közötti nőnek kell lennie, aki a saját gyermekeit már felnevelte, útjukra bocsátotta, de még érez magában elegendő energiát csecsemőkorú gyermekek neveléséhez. Tehát mindenképpen szükséges feltétel, hogy legyenek saját gyermekei, valamint, hogy azok már önállóak legyenek, hisz a saját, még iskoláskorú gyermekek mellett lehetetlen több csecsemő gondozása; ezt vagy a saját, vagy a nevelt gyermekek sínylik meg. Az is nélkülözhetetlen, hogy legyen férj, illetve apa a családban, hisz több csecsemő egyidejű nevelése olyan intenzív igénybe vételt jelent, amely egyedülálló személyre nem terhelhető.

Ugyanakkor, ha a fenti kritériumokat összevetjük a nevelőszülő és a nevelt gyermek közötti korkülönbségre vonatkozó jogszabályi előírásokkal, máris látható, hogy a 35-45 év között meghatározott életkor tovább szűkítendő. A saját gyermekeiket már felnevelt nők inkább 38-40 évesek, vagy annál is idősebbek. A csecsemő és a nevelőszülő között engedélyezett korkülönbség maximum 45 év. Az adott nevelőszülő tehát, ha legalább 3-5 évre szeretnénk vele tervezni, nem lehet több 40-42 évesnél. Vagyis meglehetősen szűk korosztály, a 38-42 éveseké jöhet számításba.

Képzettség

Státuszát, képzettségét tekintve mindenképpen hivatásos nevelőszülőben kell gondolkodnunk. Hagyományos nevelőszülőként ugyanis, ha munkaviszonnyal rendelkezik, nyilván nem kívánatosná válik munkahelyén, amennyiben folyamatosan GYED-en vagy GYES-en van. Ez annál is inkább kivitelezhetetlen, mert ezek az ellátások egy adott gyermekhez kötöttek, így a gyermekek folyamatos cserélődése esetén olyan adminisztrációs többletterhek keletkeznek, ami kezelhetetlenné válna a család és a társadalombiztosítás számára egyaránt.

Amennyiben hivatásos nevelőszülő vállalja a feladatot, annak kiképzett, vagy legalábbis a 300 órás hivatásos nevelőszülői képzésben már bent lévő nevelőszülőnek kell lennie, e nélkül hivatásos nevelőszülői foglalkoztatási jogviszony vele nem létesíthető (15/1998. NM rendelet 157.§). Mivel feladata speciális tudást igényel, jó lenne, ha rendelkezne csecsemőgondozói képesítéssel is. Ez utóbbi nem elengedhetetlen feltétel, hiszen a nevelőszülő mellé rendelt segítőknek dajka vagy csecsemőgondozó képesítéssel kell bírniuk.

Kérdés, ha nem találunk az erre a feladatra jelentkezők között hivatásos nevelőszülői képesítéssel rendelkezőt, akkor ez időben mennyire tolja ki a nevelőszülői család működésének megkezdését. Amennyiben ugyanis a nevelőszülőnél már van(nak) csecsemő(k), akkor nyilvánvalóan képtelen a képzési feltételeknek megfelelni, tanulni, vizsgázni. 300 órás (kb. egyéves) tanfolyamok pedig nem túl gyakran indulnak az országban, még a fővárosban sem, mivel komoly költséget jelent a működtetők számára a képzés finanszírozása, illetve kevés működtető rendelkezik akkreditált képzési tervvel a hivatásos nevelőszülői tanfolyam tekintetében. A Fővárosi TEGYESZ-ben 2004 januárjában kezdődött meg egy ilyen csoport képzése, ezt követően pedig bizonytalan, hogy mikor tudunk újból csoportot indítani, hisz ehhez legalább 15-20 főre van szükség, a fővárosban viszont két kivétellel minden képzésre kötelezett működő hivatásos nevelőszülő eleget tett, illetve tesz ez irányú kötelezettségének.

Szakmai elvárások

A szakmai elvárások a nevelőszülővel szemben igen magasak. Mindazoknak a kompetenciáknak, amelyek a felkészítő képzés során hangsúlyozódnak, készséggé kell válniuk, s a mindennapi gyakorlatban a gondozói tevékenységet ennek a szakmaiságnak kell áthatnia. A nevelőszülői családnak arra az időre kell biztonságos otthont nyújtania a csecsemőknek, míg sorsuk véglegesen nem rendeződik – ami a gyermek örökbefogadó szülőkhöz történő átgondozását vagy a vérszerinti családhoz való hazagondozását jelentheti. Itt felvetődik az azzal kapcsolatos felelősség is, hogy a nevelőszülői családba – amennyire ez előre biztonsággal megmondható – csak olyan gyermekek kerüljenek, akiknek a sorsa maximum egy éven belül rendeződhet. Ez pedig minden érintett szakember (nevelőszülő, nevelőszülői tanácsadó, gyámi tanácsadó, gyámhivatali ügyintéző, családgondozó, illetve örökbefogadási ügyintéző) pontos és összehangolt munkáját követeli meg, hogy a gyermek sorsának intézése szempontjából lényeges határidők betarthatóak legyenek, és a nevelőszülői családban töltött idő valóban átmeneti legyen. Utóbbi azért is lényeges, mert ha a csecsemő a nevelőszülői családba „beragad”, az nem csak mennyiségi szempontból káros (vagyis azért, mert kevesebb gyermek kerülhet ebbe a nevelőszülői családba); egy éven túl ugyanis mind a gyermek, mind pedig a nevelőszülők részéről olyan erős kötődések alakulnak ki, amelyeknek elszakítása komoly trauma mindkét fél számára.

A nevelőszülői családban töltött időt tehát nagyon pontosan meg kell tervezni, és a nevelőszülőnek a hazagondozás, illetve az örökbefogadásra való előkészítés érdekében kell feladatait ellátnia. Ez a gondozási-nevelési feladatokon, a fejlődési szükségletek kielégítésén túl elsősorban azt jelenti, hogy nagyon intenzív kapcsolattartást kell biztosítani a vérszerinti vagy az örökbefogadó szülőkkel, az otthonában kell fogadnia ezeket a szülőket, hogy a csecsemőt minél jobban megismerhessék, s a gondozási feladatokba is be kell vonnia őket. Vagyis ennek a nevelőcsaládnak az otthona „átjáróház” lesz, nem csupán a csecsemők változnak folyamatosan, hanem a csecsemőket vállaló, látogató vérszerinti vagy örökbefogadó családok is.

Milyen legyen a nevelőszülő lakása?

A jogszabályok értelmében a nevelt gyermek a nevelőszülővel egy szobában nem helyezhető el, s abban a szobában, ahol a gyermeket elhelyezik, a rá eső lélettérnek legalább 6m²-nek kell

lennie. Kíváncsi tehát, hogy a szülők és az esetlegesen a családban élő saját gyermekek szobáján túl a csecsemők elhelyezésére (minimum három csecsemővel számolva) legalább két szoba álljon rendelkezésre, amelyek közül az egyik legalább 12m². Arra is gondolni kell, hogy a csecsemők különböző időpontban, esetleg különböző életkorban kerülnek a nevelőszülői családba, napi ritmusuk eltérő lehet, netán egy-egy betegség esetén szükséges megoldani az elkülönítésüket – vagyis mindenképp egynél több szobát kell biztosítani számukra.

Ezen kívül szükség van vendégszobára is, ahol a látogató, barátok, örökbefogadó, illetve vérszerinti szülőket fogadni lehet úgy, hogy azzal a többi gyermek, illetve a többi családtag nyugalma ne zavarják. Ez a szoba szükség esetén arra is használható, hogy ideiglenes hálóléte alakítsanak ki benne a segítő számára. Előfordulhat ugyanis, hogy a nevelőszülő betegsége miatt nem tudja ellátni gondozói feladatait, tehát a segítő(k)nek 24 órában jelen kell lenni, hiszen a csecsemők nem maradhatnak ellátatlanok, az esetleg lázas beteg nevelőszülő pedig nem engedhető a közelükbe. Adódhat olyan helyzet is, amikor a nevelőszülőnek halaszthatatlan ügyben el kell utaznia, igaz, ilyenkor még súlyosabb a dilemma: magára hagyhatja-e a lakásában segítőit, és kire milyen felelősség hárul ilyen esetben?

Összegezve tehát: a keresett családnak legalább 4-5 szoba + nappali szobás lakással, vagy még inkább családi házzal kell rendelkeznie a feladat ellátásához.

Itt utalunk arra, hogy nélkülözhetetlen a nevelőszülő rendelkezésére álló személygépkocsi, hisz a gyerekek utaztatása – főként, ha egyszerre kell vinni őket valahová, vagy sürgős egészségügyi, ill. egyéb elintéznivaló van – másképp nem megoldható. A személygépkocsi-használat költségeit viszont az erre vonatkozó jogszabályok szerint a működtető köteles fedezni.

A nevelőszülői családnak mindenképpen budapestinek kell lennie, hiszen a kórházak, hivatalok és a különféle szolgáltatások gyors elérhetősége csak így garantálható.

Milyen segítőkre van szüksége a nevelőszülőnek?

Családtagok

Kiindulási pontként fogalmaztuk meg, hogy a csecsemők átmeneti befogadását vállaló nevelőszülő családos nő legyen. Ugyanakkor a férj nyilván munkaviszonnyal rendelkezik, pénzt keres, ami azt jelenti, hogy a csecsemők ellátása rá nem terhelhető, nem várható el tőle, hogy szabadidejét, hétvégi pihenőnapjait erre a feladatra áldozza, hiszen neki is szüksége van regenerálódásra, feltöltődésre. Ehhez pedig nyugodt családi környezetet kell biztosítani. Az más kérdés persze, ha bizonyos mértékig besegít feleségének, de a feleség tehermentesítését nem lehet erre alapozni. Ugyanez vonatkozik a nevelőszülő együtt élő saját felnőtt gyermekeire is, akiknek elsősorban szintén a saját életüket kell élniük.

Állandó segítők

A működtetőnek kell tehát biztosítani azt a személyzetet, amelynek segítségével a csecsemők folyamatos munkarendben megfelelő módon elláthatók. Ugyanis egy ember nem képes egyszerre három csecsemő gondozására 24 órán át, a nevelőszülőnek is biztosítani kell időt a pihenésre, regenerálódásra, sőt a saját családja ellátásával kapcsolatos házimunkák végzésére is. Ezen kívül gondolni kell a gyermekek különféle orvosi vizsgálataira, esetlegesen szükségessé váló kórházi benntartózkodására, a kapcsolattartás biztosítására, az átgondozáshoz szükséges barátkozási időszakban annak segítésére, egyéb hivatalos ügyintézésre. Nyilvánvaló, hogy a nevelőszülő mellé folyamatos, képzett segítséget kell biztosítani legalább napi 12 órában, megszakítás nélküli munkarendben, tehát hétvégén, ünnepek alatt is. Ez minimum két állandó segítő (gondozó) alkalmazását teszi szükségessé, akikkel közalkalmazotti munkaviszonyt kell létesíteni, mert a megbízási jogviszony nem ad lehetőséget a különleges helyzetből adódó fokozott ellenőrzésre, esetleges felelősségre vonásra. A segítő 8 általános iskolai végzettséggel és dajka vagy csecsemőgondozói képesítéssel kell hogy rendelkezzen; ezt a tervezéskor a B7 fizetési osztállyal vettük figyelembe.

Állandó segítők hiányában a nevelőszülő várhatóan rövid időn belül kimerül, kiég, veszélybe kerülhet a házasság, a család egysége, de az ellátott csecsemőkre nézve is komoly veszélyt

jelenthet egy elfáradt, türelmetlen nevelőszülő, aki nyilvánvalóan nem képes azt a szeretetet, törődést biztosítani a gyermeknek, aminek érdekében ezt a nevelőszülői családot létrehoztuk.

Ugyanakkor arra szeretnénk felhívni a figyelmet, hogy a két állandó segítő, akiket a működtető biztosít, nagy valószínűséggel idegen lesz, nem pedig rokon, családtag, ahogy ezt általában a hivatásos nevelőszülők segítőinél megszoktuk. Ez azt jelenti, hogy a nevelőszülői család folyamatosan kénytelen lesz beengedni az intim szférájába idegen személyeket, ami számos konfliktus forrása lehet. Ezt megelőzendő a nevelőszülőnek mindenképpen beleszólása kell legyen abba, hogy kit enged be családjába segítőként. El kell dönteni azt is, hogy milyen legyen a nevelőszülő és segítője között a munkamegosztás. Melyikük feladata a csecsemők gondozása, és melyikükre hárulnak a háztartási teendők (mosás, ételek elkészítése, mosogatás stb.)? Nyilvánvaló, hogy ezt a segítő munkaköri leírásának tartalmaznia kell, de mennyire szabályozhatóak ezek a mindennapi dolgok? S ha a nevelőszülő a gondozási feladatok felelőse, hisz éppen ezáltal alakítható ki és erősíthető a kötődés közte és a gyermek között, akkor a segítő tulajdonképpen háztartási alkalmazott? De ha a segítő szakképzett csecsemőgondozó, és ennek a feladatnak a segítésére szerződöttük, akkor a nevelőszülő végezze a háztartási teendőket?

Lehet, hogy felesleges dilemmázásnak tűnik e kérdések felvetése, és a hétköznapi gyakorlatban mindez sokkal zökkenésmentesebben és természetesebben megoldható, ha megvan a két ember (nevelőszülő és segítője) közt a kölcsönös rokonszenv, elfogadás, együttműködési készség. De pusztán erre hagyatkozni, ebben bízni nem lehet, hiszen itt olyan speciális munkáról van szó, amit otthon végez a nevelőszülő. Saját otthonát osztja meg nemcsak a nevelt gyermekekkel, hanem a 12 órában jelen lévő segítőkkal és más idegenekkel is, akik oly mértékig látnak bele a nevelőszülői család magánéletébe, ami tudomásunk szerint egyetlen más munkatevékenység során sem fordul elő. A munkavégzés és az intim szféra a hely, idő s a szereplők tekintetében is teljes mértékben összefolyik, így félő, hogy éppen az a családi jelleg vesz el, aminek érdekében a konstrukciót létrehoztuk.

Orvosi ellátás, egészségügyi szolgáltatások

Tudjuk, hogy a szakellátás rendszerébe kerülő csecsemők sok esetben eltitkolt vagy gondozatlan terhességből születnek, az anya terhesség alatti életmódja is számos veszélyforrást jelenthet a magzatra nézve, tehát arra kell felkészülni, hogy az újszülött fokozott orvosi, védőnői odafigyelést igényel. Mivel ez a nevelőszülői család folyamatosan több csecsemő gondozását végzi, gyakorlatilag napi kapcsolatban kell állnia a körzeti gyermekorvossal és a védőnővel. Elképzelhető, hogy ez csak úgy biztosítható, ha a működtető külön szerződést köt a feladat ellátására a gyermekorvossal. Ezen kívül valamelyik gyermekkórházzal (javaslatunk szerint a Heim Pál Gyermekkórházzal) olyan együttműködést kell kialakítani, amely garantálja a státuszvizsgálatok alapos és gyors elvégzését, illetve az adott kórházban az egyéb szükségessé váló vizsgálatok, beavatkozások soron kívül elvégezhetőek, hogy a nevelőszülőnek minél kevesebb időt kelljen családjától távol lennie.

A körzeti védőnő folyamatos, heti rendszerességgel történő látogatása is elengedhetetlen.

Természetesen bármily körülmények között próbálunk is minden várható nehézségre felkészülni, számos olyan váratlan helyzet, esemény következhet be, ami szinte megoldhatatlan feladat elé állítja a nevelőszülőt és a működtetőt egyaránt. Kiderül például, hogy intenzív, heti többszöri gyógytornára van szüksége a csecsemőnek. Ki hordja rendszeresen a tornára, vagy ki fizeti meg, ha a gyógytornász hetente többször házhoz jön? Hogyan biztosítható speciális diéta, pl. ha a gyermek lisztérzékenységre szenved? Amennyiben pedig a csecsemő kórházi benttartózkodása válik szükségessé, úgy egyrészt az ezzel járó többletköltséget a nevelőszülő számára a működtetőnek kell kifizetnie, másrészt meg kell oldani ez alatt az idő alatt a nevelőszülő folyamatos otthoni helyettesítését, ami szintén plusz költségeket jelent.

A legnagyobb veszélyt abban látjuk, hogy ha közvetlenül a kórházból kerül ki a gyermek kb. kéthetesen, még alig lehet tudni valamit az egészségi állapotáról. A kórháznak nem érdeke, hogy a szokásos rutinvizsgálatokon túl elvégezze a státuszvizsgálatokat, vagy legalábbis azok egy részét (nem is lehet ennyi idő alatt, és ilyen korban), így a nevelőszülő olyan újszülöttet visz haza, akiről vajmi kevés információja van. Elengedhetetlen tehát az állandó megfigyelés és vizsgálatok egész sora.

Nevelőszülői tanácsadás

A nevelőszülői tanácsadónak a jogszabályban előírt háromhetenkénti gyakoriságnál jóval sűrűbben, hetente, illetve esetenként hetente többször is látogatnia kell a családot.

Ő az, aki koordinálja a csecsemők sorsának rendezéséhez szükséges lépéseket, aki intenzív kapcsolatot tart a működtetővel, a szakszolgálat és a különféle társintézmények munkatársaival. A szokásosnál jóval több családban töltött időnek köszönhetően valószínűleg be fog vonódni a csecsemők gondozási feladatainak ellátásába is, pl. sétáltatás, a gyermek orvosi vizsgálatra vitele stb. A kapcsolattartás vagy az örökbefogadó családokkal való barátkozás elősegítésében is meghatározó szerepet kell vállalnia, ebben az egyik legnagyobb kihívást jelentő feladatban nem hagyhatja magára a nevelőszülőt.

A 3 év alatti gyermekek esetében a jogszabályok értelmében félévente kötelező a gyermek helyzetének felülvizsgálata, éppen a gyermek sorsának mielőbbi hatékony és összehangolt rendezése érdekében. Amennyiben a gyermek hazagondozása a cél, a nevelőszülői tanácsadónak szoros munkakapcsolatot kell fenntartania a gyermekjóléti szolgálat családgondozójával, meghatározó szerepet kell játszania a szülő-gyerek kapcsolat erősítésében. Ha a gyermek örökbefogadhatóvá válik, részt kell vennie azokon a teameken, ahol a megfelelő örökbefogadó család kiválasztása, majd tájékoztatása történik, és az átgondozást elősegítő barátkozást is neki kell lebonyolítania, szükség esetén a nevelőszülői szolgálat pszichológusát is bevonva a munkába.

Tehát nem csupán a nevelőszülő, hanem a nevelőszülői tanácsadó igénybevétele, terhelése is fokozott, amit mindenképpen figyelembe kell venni a tanácsadó körzetének, esetszámának kialakításakor és a szupervízió biztosításakor.

Törvényes képviselő, gyámság

A nevelőszülő fokozott terhelése és a gyermekek sorsa rendezésének felelőssége miatt talán szerencsésebb lenne a gyámi teendők ellátását hivatásos gyámra bízni. Ugyanakkor az esetleg

szükségessé váló orvosi beavatkozásokhoz adandó törvényes képviselői hozzájárulás szempontjából jóval egyszerűbb, ha a nevelőszülő legalább a gyermek törvényes képviselőjét vállalja. Ez viszont azt is jelenti, hogy gondozói-nevelői feladatai mellett számos adminisztrációs teher is hárul rá, így a félévente esedékes gyámi jelentések elkészítése, a felülvizsgálatokon való személyes megjelenés, a csecsemővel kapcsolatos rendkívüli eseményekről írásbeli tájékoztatás a gyámhivatal felé, stb.

A vagyonkezelést mindenképpen eseti gondnoknak kell ellátnia, mint ahogy az örökbefogadási eljárás során is eseti gondnok kirendelése válik szükségessé.

Fontos adminisztratív teendője lesz még a nevelőszülőnek a gyermekek után járó családi pótlék megigénylése is, ami a csecsemők cserélődése esetén mindig újabb terhet ró a nevelőszülőre.

Elkerülhető-e a nevelőszülő kiégése, elfáradása?

Az a folyamatos és fokozott terhelés, amely alatt a nevelőszülő (és családja) áll, törvényszerűen a nevelőszülő gyors (maximum 3-5 éven belüli) kiégéséhez, elfáradásához vezet, még akkor is, ha minden segítséget sikerül hozzárendelnünk a feladat elvégzése érdekében.

A normális családi életciklus ugyanis arról szól, hogy amint a csecsemő növekszik, egyre önállóbb lesz, már átalussza az éjszakát, az etetési időpontok is ritkábbá válnak, úgy a fokozott igénybevétel, az éjszakázás időszaka előbb vagy utóbb, de biztosan elmúlik, és más jellegű gyermekgondozási, nevelési feladatok várnak szülőre és nevelőszülőre egyaránt.

Az egyszerre több, különböző korú csecsemőt nevelő család azonban folyamatosan ugyanolyan terhelésnek van kitéve, már ami az éjszakázást, adott esetben a háromóránkénti etetést és minden ezzel járó gondozási feladatot illeti. A teljes kikapcsolódás, regenerálódás elvben kétféle módon oldható meg: vagy a nevelőszülőnek kell házastársával együtt egy-egy hétvégre, időnként egy-egy hétre kilépnie ebből a helyzetből, pl. elutaznia, vagy a

gyermeket kell időnként máshol elhelyezni, hogy a nevelőszülők feltölthessenek, kipihenhessék magukat.

Azonnal látható, hogy mindegyik lehetőség pusztán elvi, a gyakorlatban nem megvalósítható. Ugyanis az első esetben ki gondolja a csecsemőket, amíg a házaspár távol van? Hol lesz az a bizonyos állandó szülőt helyettesítő személy? A második esetben pedig ugyan hova lehetne vinni a csecsemőket? Mi garantálja ekkor az állandóságot, a biztonságot? (Ez a probléma egyébként hasonlóképpen megjelenik az „átlagos” hivatásos nevelőszülők esetében is, ti. hogy a szabadság, ami jár, csak papíron vehető ki, hiszen a gyerekek folyamatosan ott élnek a családban, és csak ritkán, vagy soha nem fordul elő, hogy mindegyik gyermek ugyanabban az időpontban megy nyaralni, táborozni.)

A maximum, amit a mindennapi gyakorlatban el lehet érni, a nevelőszülő néhány órák kikapcsolódása, ideális esetben a párjával együtt. Lehet ez akár szupervízió, de még ennél is fontosabb, hogy el tudjon menni fodrászhoz, netán a férjével moziba.

Mindamellet meggyőződésünk, hogy ezt a fajta nevelőszülői munkát nem lehet hosszú távon végezni. A fokozott igénybevétel mellett ugyanis a pszichés terhelés is átlagon felüli. Hisz azok a csecsemők, akik egy- kéthetes koruktól ebben a családban nevelkednek, néhány hónap, esetleg egy év elteltével mindannyian más családhoz kerülnek, s az elválással járó veszteséget újra és újra át kell élni és fel kell tudni dolgozni.

Akkor, amikor csecsemők átmeneti befogadását vállaló nevelőszülő család létrehozásában gondolkozunk, az anyagi szempontokon túl elsősorban ezt az emberi oldalt kell szem előtt tartani, vagyis hogy mit várunk el egy családtól, mivel terheljük meg, és tudunk-e olyan segítséget nyújtani, amellyel kivédhető a család, illetve a személyiség szétesése.

A szakmai megfontolások során eddig felsorakoztatott problémákra két olyan megoldást javasolunk, melyek együttes alkalmazása esetén jó eséllyel kivédhető az ezt a különleges feladatot vállaló nevelőszülői család kiégése.

Az egyik, hogy a hivatásos nevelőszülő 3-5 év munka után kapjon legalább 6 hónap szabadságot, amely alatt foglalkoztatási jogviszonya fennáll. Ez az ún. rendelkezési állományban töltött idő (amire a jogszabály egyébként lehetőséget ad teljes fizetés mellett!) nem csupán a regenerálódásra ad lehetőséget, de arra is, hogy a család újragondolja vállalását.

A másik, hogy a különleges tárgyi feltételek (szobák száma, berendezése, felszerelése stb.) sokkal könnyebben és praktikusabban kialakíthatóak, ha az erre a feladatra vállalkozó családok egy speciálisan erre a célra kialakított, ún. nevelőszülő házba költözhetnek be.

A ház természetesen a fenntartó önkormányzat tulajdonában lenne, s külön szerződés tartalmazná a lakáshasználati költségek, illetve a felújítás, karbantartás költségeinek megosztását. A család ingatlana pedig remek megoldást kínálna arra a problémára, hogy hova tud visszahúzódní pl. betegség vagy kimerültség esetén a nevelőszülő vagy házastársa. Megoldódná a szabadsággal kapcsolatos kérdést is, hisz az ily módon tényleges kikapcsolódást, feltöltődést jelentene a felnőttek számára, a gyermekeknek pedig nem sérülne az állandósághoz, a biztonság egyik legfontosabb garanciájához fűződő joga.

A „nevelőszülő ház” egyúttal lehetőséget teremt arra, hogy ha egy család a vállalását valamilyen oknál fogva nem tudja folytatni, új nevelőszülői család állítható munkába, úgy, hogy az ellátandó gyermekek is a lehető legkevesbé érezzék meg a változást, illetve a tárgyi környezet újabb nagyobb beruházás nélkül folyamatosan biztosítható legyen.

Költségek

A csecsemők átmeneti időre történő befogadását biztosító nevelőszülői család működtetése esetén az eddigiekben felvázolt feltételek megteremtésének, illetve folyamatos biztosításának anyagi vonzatát a következő táblázatok foglalják össze.

1. A gondozási hely működtetésének személyi költségei

1/A.) Egyszeri költség

A hivatásos nevelőszülő kiképzése	120 000 Ft
-----------------------------------	-------------------

1/B.) Folyamatos költségek

	Havonta (Ft)	Évente (Ft)
A hivatásos nevelőszülő fizetése (13 hó)	105 000 + 33 600 közteher	1 801 800
Szabadság, táppénz esetén segítő biztosítása (mintegy 1,5 hónap évente)		203 175
Két állandó segítő fizetése (13 hó)	2 x 69 400 + 44 416 közteher	2 381 808
Megbízási szerződés gyermekorvossal	50 000	600 000
Összesen		4 986 783

2. A gondozási hely felszerelése három csecsemőt fogadó nevelőszülő esetén

A három csecsemő befogadásához szükséges induló felszerelést a működtetőnek kell biztosítania. Ennek nagyobb része egyszeri beruházást igényel (háztartási gépek, a csecsemők tárgyi szükségletei), de arra kell számítani, hogy az eszközök a folyamatos intenzív igénybevétel miatt az átlagosnál gyorsabban fognak amortizálódni, tehát 2-3 éven belül ezek lecserélése, újak vásárlása válik szükségessé. Itt kívánjuk megjegyezni, hogy semmiképpen

nem képzelhető el, hogy az induló nevelőszülői család esetlegesen a csecsemőotthonok feleslegessé váló, vagy leselejtezésre kerülő eszközeit kapja meg.

A táblázatokban szereplő árak nagyáruházi katalógusok legtöbbször akciós, tehát a magyarországi kínálat alsó árfekvésű termékeit reprezentálják. Amennyiben az első beruházásnál a jobb minőség garantálása a szempont, úgy az itt szereplő áraknál kb. 20%-al lehet többre számítani.

2/A.) Háztartási gépek

Hűtőszekrény	80 000 Ft
Mosógép	80 000 Ft
Sterilizáló készülék	30 000 Ft
Gyümölcscentrifuga	20 000 Ft
Mikrohullámú sütő	20 000 Ft
Turmix gép	20 000 Ft
Összesen:	250 000 Ft

2/B.) A csecsemők tárgyi szükségletei

Megnevezés	Ft/db	Szükséglet db	Három gyerek esetében (Ft)
Kiságy, matrac, pelenkázó	70 000	3	210 000
Paplan	4 000	3	12 000
Ágyneműhuzat	2 000	6	12 000
Gumilepedő	1 200	3	3 600
Fürdőkád, kádállvánnyal	4 500	1	4 500
Légzésfigyelő készülék	35 000	3	105 000
Párolgató készülék	20 000	2	40 000
Bakelit fertőtlenítő lámpa	30 000	1	30 000
Csecsemőmérleg	30 000	1	30 000

Lázmérő	500	2	1 000
Járóka	11 000	3	33 000
Etetőszék	6 000	2	12 000
Kenguru	2 500	2	5 000
Gyerekülés autóba	20 000	3	60 000
Kétfunkciós babakocsi	60 000	2	120 000
Sport babakocsi	26 000	2	56 000
Fürdőlepedő	1 300	6	7 800
Cumisüveg	600	9	5 400
Cumisüveg melegítő	2 000	1	2 000
Orrszívó	1 100	3	3 300
Összesen:			752 600

A csecsemő ruházatát, valamint a szükséges tisztálkodószereket tartalmazó táblázatokban csak a gyermekek fogadásához szükséges induló készletek szerepelnek. Ezek folyamatos utánpótlást igényelnek, amelynek anyagi fedezetét az életkora miatt különleges szükségletű gyermek után folyósítandó magasabb összegű nevelési díj és ellátmány nem képes fedezni (2004-ben 40 548 Ft). Hiszen a havi nevelési díj és ellátmány több mint felét kiteszi a pelenka és a tisztálkodási szerek költsége, és még nem esett szó a gyermek táplálásáról, a tápszerek, a tea, a gyümölcsök és gyümölcslevek, a zöldségfélék stb. költségeiről, illetve a közgyógyellátásra nem igényelhető gyógyszerek jelentős kiadási vonzatáról.

2/C.) A csecsemő ruházata (induló készlet)

Megnevezés	Ft/db	Szükséglet gyermekenként	Három gyermek esetében (Ft)
Rugdalózó	2000	6	36 000
Kocsikabát	1700	2	10 200
Bébi szabadidő ruha	2500	2	15 000
Bébizokni	70	10 pár	2 100
Hét darabos előke egységcsomag	1500	3	4 500
Póló	800	6	14 400
Hosszú ujjú babybody	1000	3	9 000
Kertész totyogó	2000	2	12 000
Overall	5000	1	15 000
Bébicipő	2000	1	6 000
Sapka	800	2	4 800
Rágókák, csörgők	400	6	7 200
Összesen:			136 200

2/D.) Tisztálkodószerek (induló készlet)

Megnevezés	Ft/db	Szükséglet gyermekenként	Három gyermek esetében (Ft)
Liberó pelenka	3000	6 csomag	54 000
Fürdető	400	1	1 200
Baba testápoló	800	1	2 400
Babasampon	500	1	1 500
Hintőpor	400	1	1 200
Krém	700	1	2 100
Babaolaj	400	1	1 200

Összesen:	7300		63 600
------------------	-------------	--	---------------

2/E.) Havi rendszeres költségek

	Gyermekenként (Ft)	3 gyermekre (Ft)
Különleges nevelési díj és ellátmány	40 548	121 644
Az ellátmány kiegészítése	10 000	30 000
Gépkocsihasználat költségtérítése 500 km/hó		12 500
Összesen		164 144

Összefoglalóan tehát azt kell megállapítanunk, hogy nemcsak a csecsemők átmeneti befogadását biztosító nevelőszülői család tárgyi felszerelése jelent a működtető számára jelentős többletkiadást, hanem a család folyamatos működtetésének is komoly anyagi kihatása van a személyi feltételek megteremtésétől kezdve a gyermek ellátására folyósítandó nevelési díj és ellátmány a jogszabályban rögzített mértékének megemelésével bezárólag.

Összegzés

Tekintettel a fentiekben leírtakra, a „különleges nevelőszülői hálózat” kialakítását kísérleti jelleggel, egy meghatározott helyről beutalt csecsemők esetén tartjuk bevezethetőnek (Schöpf-Merei program). Éves szinten 15-25 gyermek elhelyezése várható és oldható meg így.

Három gyerekkel számolva öt nevelőszülőre lenne szükség, így számítandók az előző táblázatokban feltüntetett költségek. Azaz elmondható, hogy egy öt főből álló és folyamatosan feltöltésre kerülő „különleges nevelőszülői hálózat” mibe kerül.

A.) Egyszeri költség

	1 család (Ft)	5 család (Ft)
Személyi (1/ A. tábla)	120 000	600 000

Dologi (2/ A, B, C, D tábla)	1 202 400	6 012 000
Összesen:	1 322 400	6 612 000

B.) Folyamatos költségek egy évre

	1 család (Ft)	5 család * (Ft)
Személyi (1/ B tábla)	4 986 783	22 552 107
Dologi (2 /E tábla)	1 969 728	9 848 640
Összesen:	6 956 511	32 400 747

* A személyi költségeket 5 család esetén 8 segítővel kalkuláltuk (indoklás a szövegben).

Kedvező tapasztalatok esetén véleményünk szerint 2 év alatt egy csecsemőotthon ily módon kiváltható lenne. Azt azonban hangsúlyozzuk, hogy az első pontban leírtakat alapelvnek tekintjük.

A más megyékben lezajlott események tanulságai alapján nem tartanánk szerencsésnek egy ilyen hálózat oly módon való beindítását, hogy egy arra kijelölt gyermekotthonból egyszerre helyezzük ki a gyerekeket.

Az öt család egyidejű beállítása megteremti annak a lehetőségét, hogy ha nem is ideálisan 9-12 hónap után kerül újabb gyermek a családokhoz, de legalább nem azonnal, egy időben, hanem viszonylag nagyobb időkülönbséggel, fokozatosan. Ez lehetőséget teremtene a nevelőszülői család regenerálódására is. Összesítő táblázatunkban azért számoltunk az öt család esetén 8 állandó segítővel, mert a segítőknél egy-egy családhoz történő rugalmas hozzárendelésével válik kezelhetővé a nevelőszülői családok időben változó feltöltése.

Azaz rendkívül fontosnak tartjuk a családok férőhelyeinek fokozatos feltöltését.

Ha a javaslat megvalósításához találunk olyan nevelőszülői családokat, akik saját otthonukban vállalják ezt a tevékenységet, és az alkalmas is erre a feladatra, akkor a fenntartónak a tevékenység elindításához rendelkeznie kell az A és B táblázatokban összesített forrásokkal, azaz az első évre tervezni kell mintegy 39 millió Ft kiadást, a további évekre a működtetéshez pedig évente mintegy 32 millió Ft kiadást (ez az infláció mértékével minden évben nő).

Ha a fenntartó a felsorakoztatott szakmai érveket elfogadva úgy dönt, hogy a különleges nevelőszülői hálózatot erre a célra vásárolt és kialakított ingatlanokban valósítja meg, akkor nevelőszülői házként még mintegy 40 millió Ft egyszeri ráfordítással kell számolnia.